

1

2

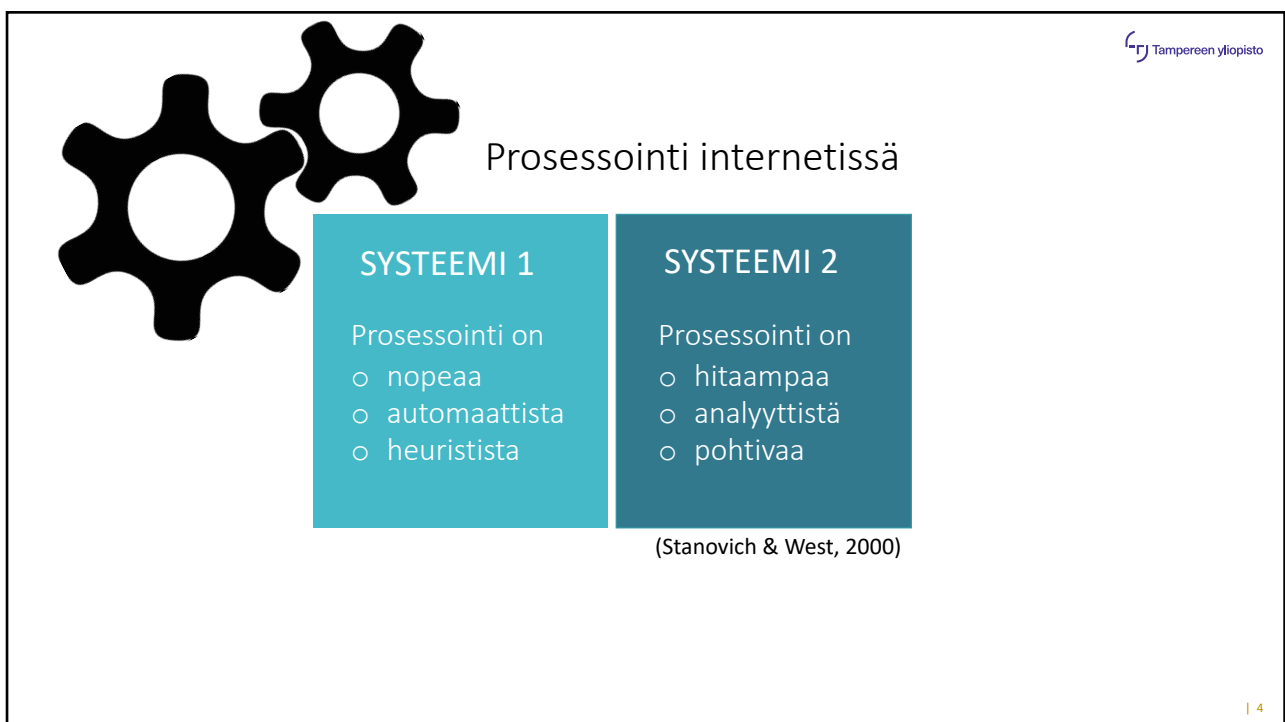

Lukija rakentaa lukemisen polkunsä "itse".

Rikas vs. rajoittunut tekstimaailma

Tampereen yliopisto

3

Prosessointi internetissä

SYSTEEMI 1

Prosessointi on

- o nopeaa
- o automaattista
- o heuristista

SYSTEEMI 2

Prosessointi on

- o hitaampaa
- o analyyttistä
- o pohtivaa

(Stanovich & West, 2000)

Tampereen yliopisto

| 4

4

Oppilaiden heikko lukutaito näkyy jo koulujen arjessa: ”Oppilaat kysyvät tavallisten sanojen merkitystä”

Opettajat kertovat HS:n kyselyssä, että ongelmia ja puutteita on peruslukutaidossa ja luetun ymmärtämisessä.

Marianne Riiali HS

12.1. 2:00 | Päivitetty 12.1. 7:13

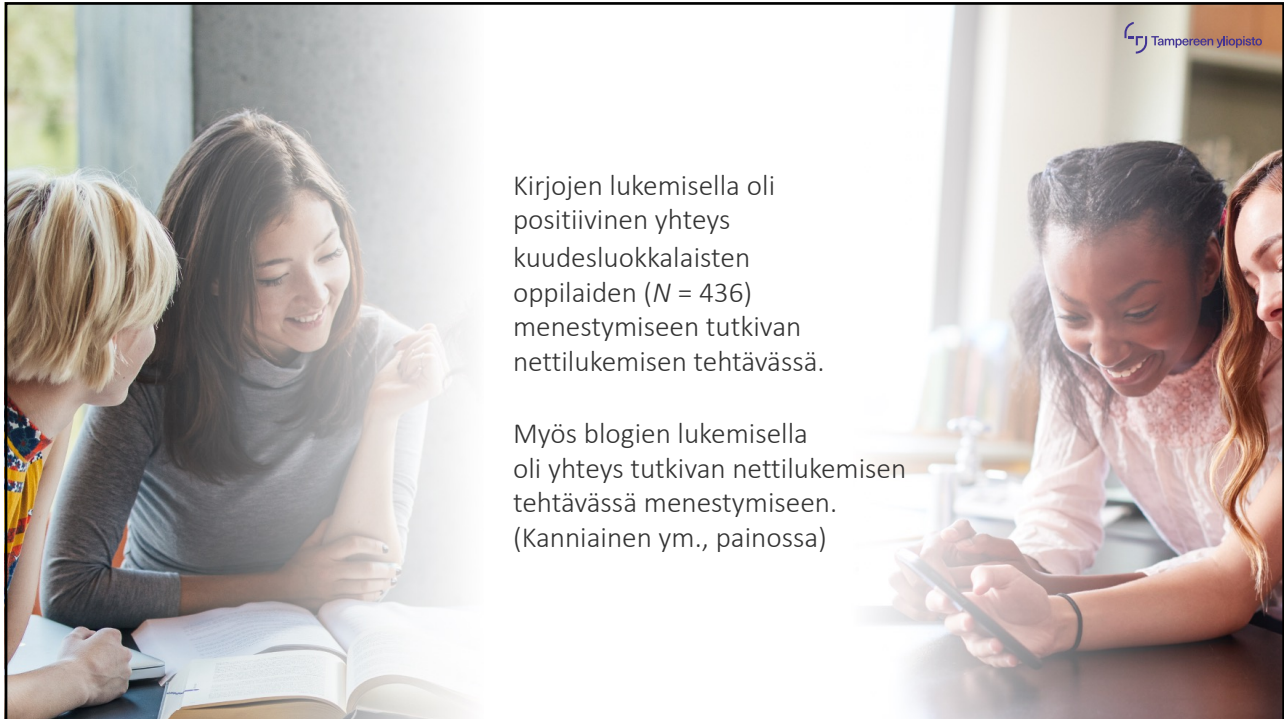
5

Tampereen yliopisto

Sosiaalisen median käytön määrällä havaittiin negatiivinen yhteys nuorten ($N = 146$) kriittistä lukemista vaativissa tehtävissä suoriutumiseen. (Macedo-Rouet ym., 2020).

6

Kirjojen lukemisella oli positiivinen yhteys kuudesluokkalaisten oppilaiden ($N = 436$) menestymiseen tutkivan nettilukemisen tehtävässä.

Myös blogien lukemisella oli yhteys tutkivan nettilukemisen tehtävässä menestymiseen. (Kanniainen ym., painossa)

7

2 Julkaistavuus

8

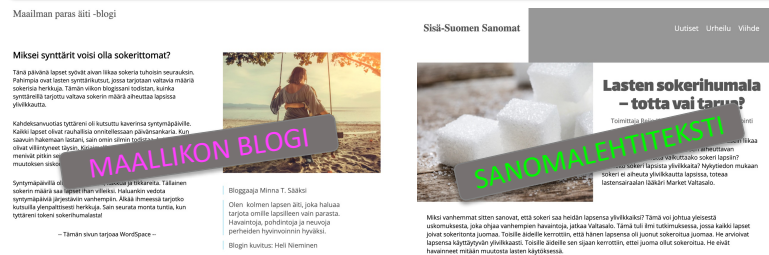

9

10

Sokeri aiheuttaa lapsissa ylivilkkautta

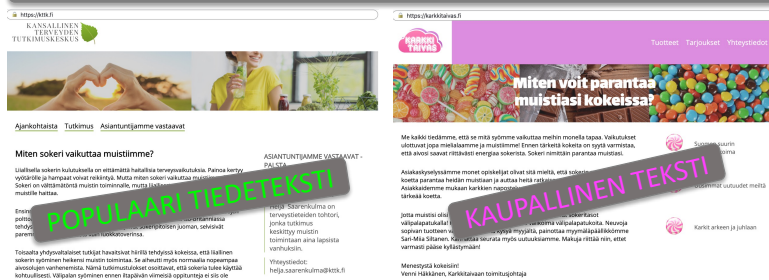
Kriittisen nettilukemisen testi

(Kiili, Bråten, Strømsø, Räikkönen,
Hagerman & Jyrkiäinen)

Manipuloidut tekijät

- Kirjoittajan asiantuntijuus
- Kirjoittajan tarkoitusperät
- Julkaisupaikka
- Evidenssin laatu

Sokeri parantaa muistia

11

Tehtävätyypit

- A. Tunnistustehtävät
 - Kirjoittajan, pääväitteen ja evidenssin tunnistaminen
 - Monivalinta-tehtävä
- B. Arviointitehtävät
 - Kirjoittajan asiantuntijuuden, vilpittömyyden ja evidenssin laadun arviointi
 - Skaala: 1-6
- C. Perustelutehtävät
 - Annettujen arviointien perusteleminen
 - Monivalinta-tehtävä
- D. Tekstien järjestäminen luotettavuuden perusteella (0-5 p)

12

Sisä-Suomen Sanomat

Uutiset Urheilu Viihde

Lasten sokerihumala – totta vai tarua?

Toimittaja Reijo Kangaskorpi, terveys ja hyvinvointi

Syntymäpäivillä ja juhlapyhinä lapset syövät usein liikaa makeaa. Vanhemmat väittävät sen aiheuttavan sokerihumalaa. Mutta vaikuttaako sokeri lapsiin? Tekeekö sokeri lapsista ylivilkkaista? Nykytiedon mukaan sokeri ei aiheuta ylivilkkautta lapsissa, toteaa lastensairaalan lääkäri Market Valtasalo.

Miksi vanhemmat sitten sanovat, että sokeri saa heidän lapsensa ylivilkkaiksi? Tämä voi johtua yleisestä uskomuksesta, joka ohjaa vanhempien havaintoja, jatkaa Valtasalo. Tämä tuli ilmi tutkimuksessa, jossa kaikki lapset joivat sokeritonta juomaa. Toisille äideille kerrottiin, että hänen lapsensa oli juonut sokeriainetta juomaa. He arvioivat lapsensa käyttäytyvän ylivilkkaasti. Toisille äideille sen sijaan kerrottiin, ettei juomaa ollut sokeriainetta. He eivät havainneet mitään muutosta lasten käytöksessä.

Arvioi, kuinka paljon kirjoittaja tietää sokerin vaikutuksista.

Tietää vain vähän 1 2 3 4 5 6 Tietää paljon

Lukitse vastaus

Ajattelen näin, koska

☐ hänen tekstissään on paljon tietoa.

☐ hän on ammatiltaan lääkäri.

☒ hän on toimittaja, joka kirjoittaa terveydestä.

☐ hän on epävarma, koska kysyy "totta vai tarua"

13

https://ktt.fi

KANSALLINEN TERVEYDEN TUTKIMUSKESKUS

Ajankohtaista Tutkimus Asiantuntijamme vastaavat

Miten sokeri vaikuttaa muistimme?

Liiallisella sokerin kulutuksella on eittämättä haitallisia terveysvaikutuksia. Painoa kertyy vartaloille ja hampaat voivat reikiintyä. Mutta miten sokeri vaikuttaa muistimme? Sokeri on välttämätöntä muistin toiminnalle, mutta liiallisesta sokerin käytöstä on muistille haittaa.

Ensinnäkin aivot tarvitsevat glukoosia, joka on yksi sokerin muoto. Glukoosi on aivojen polttoainetta, jota ilman aivot eivät pysty toimimaan. Esimerkiksi Iso-Britanniassa tehdyssä tutkimuksessa kouluikäiset, jotka juivat sokeripitoisen juoman, selvisivät paremmin muistitehtävistä kuin luokkatoverinsa.

Toisaalta yhdysvaltalaiset tutkijat havaitsivat hiirillä tehdyissä kokeissa, että liiallinen sokerin syöminen heikensi muistin toimintaa. Se aiheutti myös normaalia nopeampaa aivosolujen vanhenemista. Nämä tutkimustulokset osoittavat, että sokeria tulee käyttää kohtuullisesti. Väliä syöminen ennen illapäivän viimeisiä oppitunteja ei siis ole huono idea, mutta liiallista sokerin syöntiä on syytä välttää.

Lähteet:
Benton, D., & Stevens, M. K. (2008). The influence of a glucose containing drink on the behavior of children in school. *Biological Psychology*, 78(3), 242-245.

Hsu, T. M., Konanur, V. R., Taing, L., Usui, R., Kayser, B. D., Goran, M. L., & Kanoski, S. E. (2015). Effects of sucrose and high fructose corn syrup consumption on spatial memory function and hippocampal neuroinflammation in adolescent rats. *Hippocampus*, 25(2), 227-239.

ASIAANTUNTIJAMME VASTAAVAT - PALSTA

Heljä Saarenkulma
Terveystieteiden tutkija

Heljä Saarenkulma on terveystieteiden tohtori, jonka tutkimus keskittyy muistin toimintaan aina lapsista vanhuksiin.

Yhteystiedot:
helja.saarenkulma@ktt.fi

Mikä on tekstin pääväite eli mitä kirjoittaja väittää?

☐ Liiallinen sokerin syöminen aiheuttaa aivosolujen vanhenemista.

☐ Väliä syöminen illapäivällä ei ole huono idea.

☒ Sokeri on välttämätöntä muistin toiminnalle, mutta liiallisesta sokerin käytöstä on muistille haittaa.

Katso, oletko samaa mieltä Maxin kanssa.

Hieno! Tekstin pääväite on "Sokeri on välttämätöntä muistin toiminnalle, mutta liiallisesta sokerin käytöstä on muistille haittaa."

Millä kirjoittaja perustele eli tukee pääväitettään?

☐ Opettajien neuvoilla

☐ Tutkimustuloksilla

☐ Sillä, mitä lääkärit ja hammaslääkärit sanovat

Katso, oletko samaa mieltä Maxin kanssa.

Arvioi, kuinka hyvin kirjoittaja pystyy tukemaan pääväitettä tutkimustuloksilla.

Ei kovin hyvin 1 2 3 4 5 6 Erittäin hyvin

Lukitse vastaus

Ajattelen näin, koska

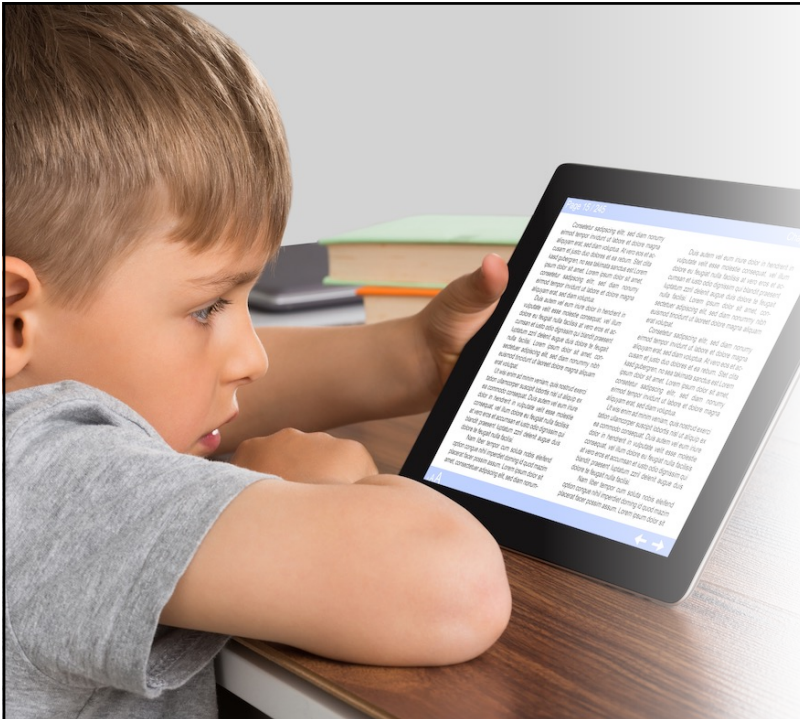
☐ hän ei ole itse tehnyt tutkimuksia, joista kertoo.

☐ tutkimustulokset ovat ristiriidassa keskenään.

☐ tutkimukset ovat ulkomaalaisten tutkijoiden tekemiä.

☒ hän hyödyntää kahta julkaistua tutkimusta.

14

Tampereen yliopisto

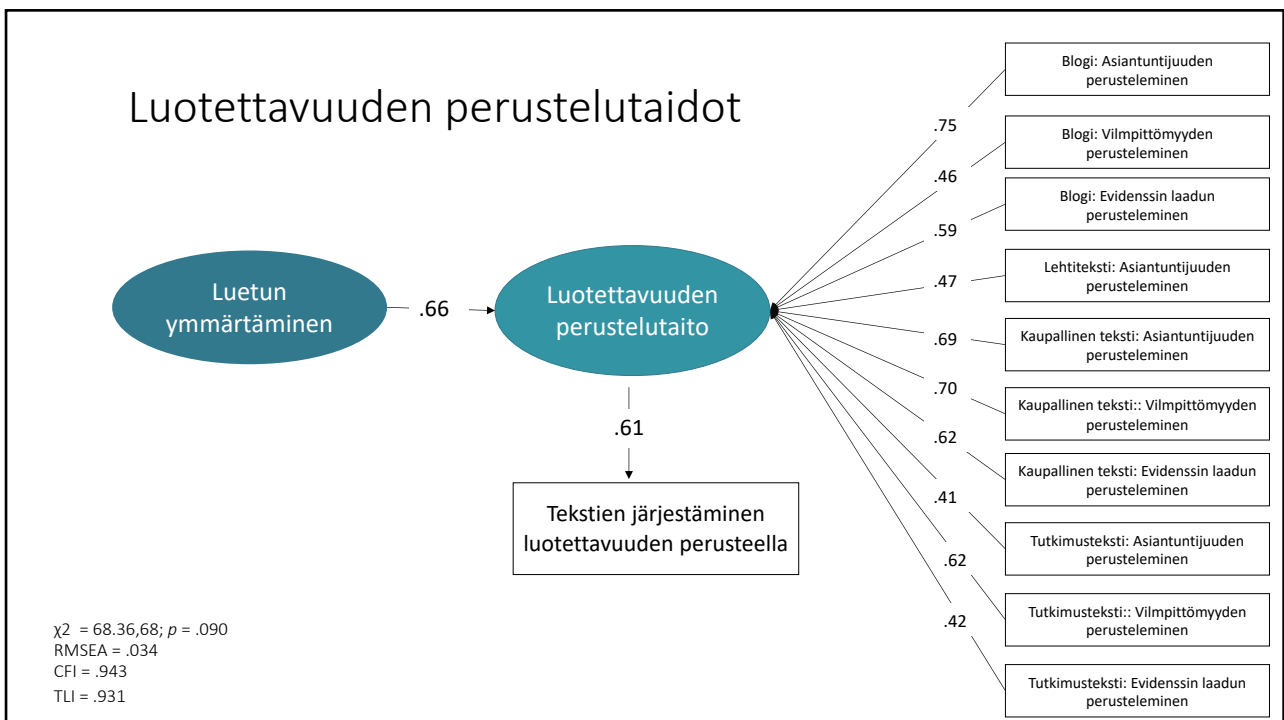
Kuudesluokkalaiset ($N = 265$) tarvitsivat kahdenlaisia taitoja:

- 1) varmentaa luotettavana pidettävien tekstien luotettavuus
- 2) kyseenalaistaa epäluotettavana pidettävien tekstien luotettavuus

Monelle kuudesluokkalaiselle luotettavuuden kyseenalaistaminen oli vielä vaikeaa.

(Kiili, Räikkönen, Bråten, Strømshø, & Hagerman, arvioitavana)

15

16

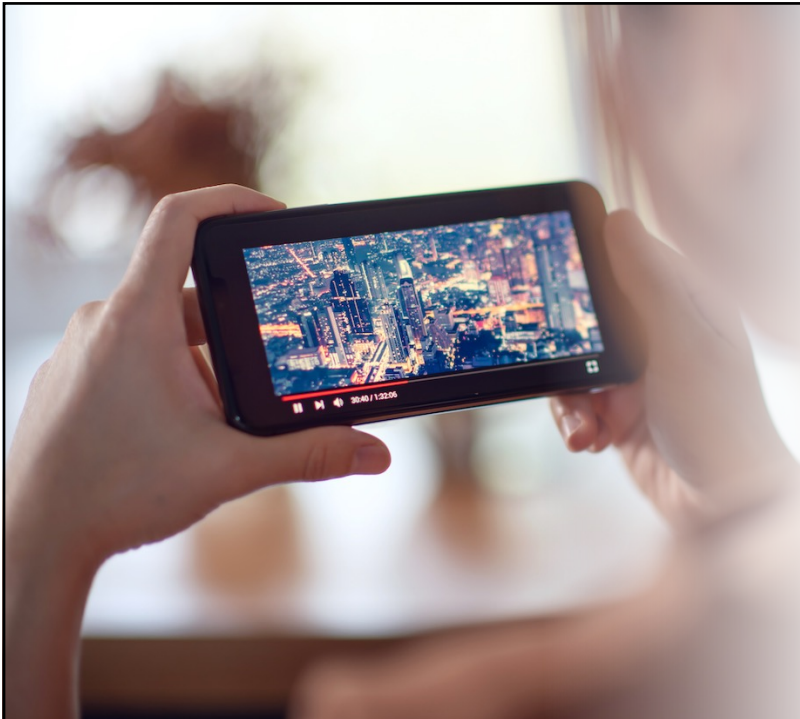
3 Multimodaalisuus

17

Multimodaaliset
tekstit yhdistelevät
kirjoitettua kieltä,
kuvaa, liikettä ja
ääntä (Kress 2003).

18

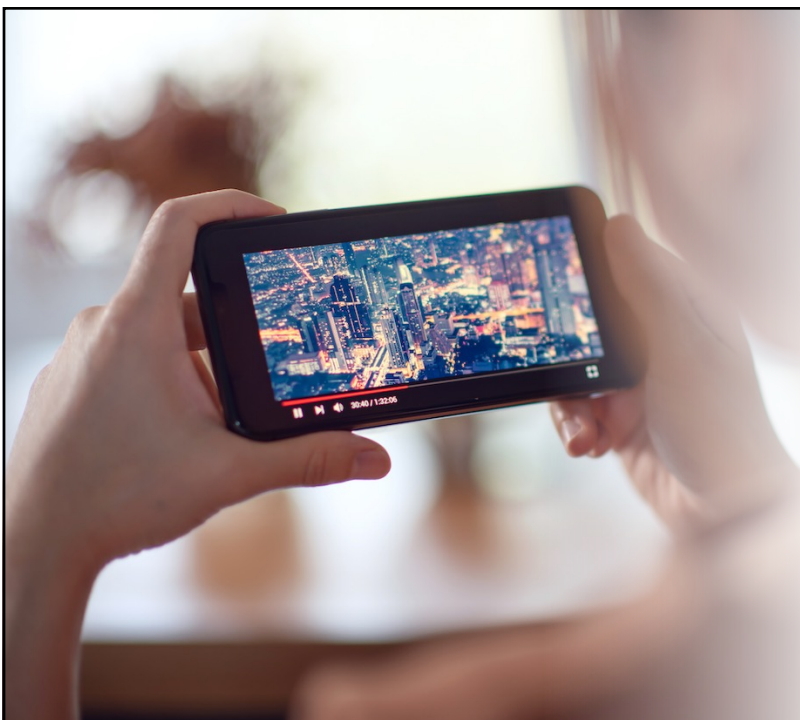
A close-up photograph of a person's hands holding a black smartphone. The screen displays a vibrant, high-angle night view of a city skyline with illuminated buildings and streets. The background is blurred, showing another person's face and a window with light coming through.

Tampereen yliopisto

Multimodaaliset tekstitaidot

- o kyky analysoida ja tulkita, miten eri ilmaisumuotojen avulla luodaan merkityksiä
- o kyky luoda merkityksiä yhdistelemällä eri ilmaisumuotoja

19

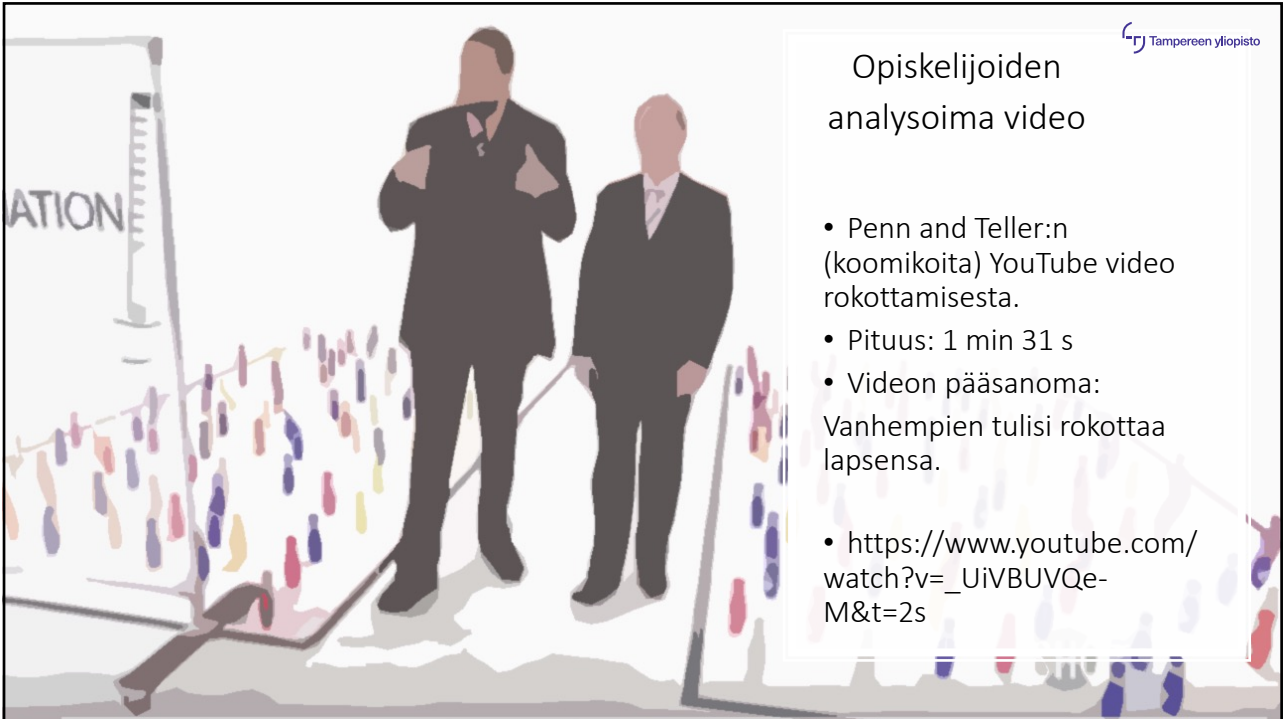
A close-up photograph of a person's hands holding a black smartphone. The screen displays a vibrant, high-angle night view of a city skyline with illuminated buildings and streets. The background is blurred, showing another person's face and a window with light coming through.

Tampereen yliopisto

Tutkimus lukiolaisten multimodaalisista tekstitaidoista

(Kiili, Smith, Räikkönen & Marttunen, 2021)

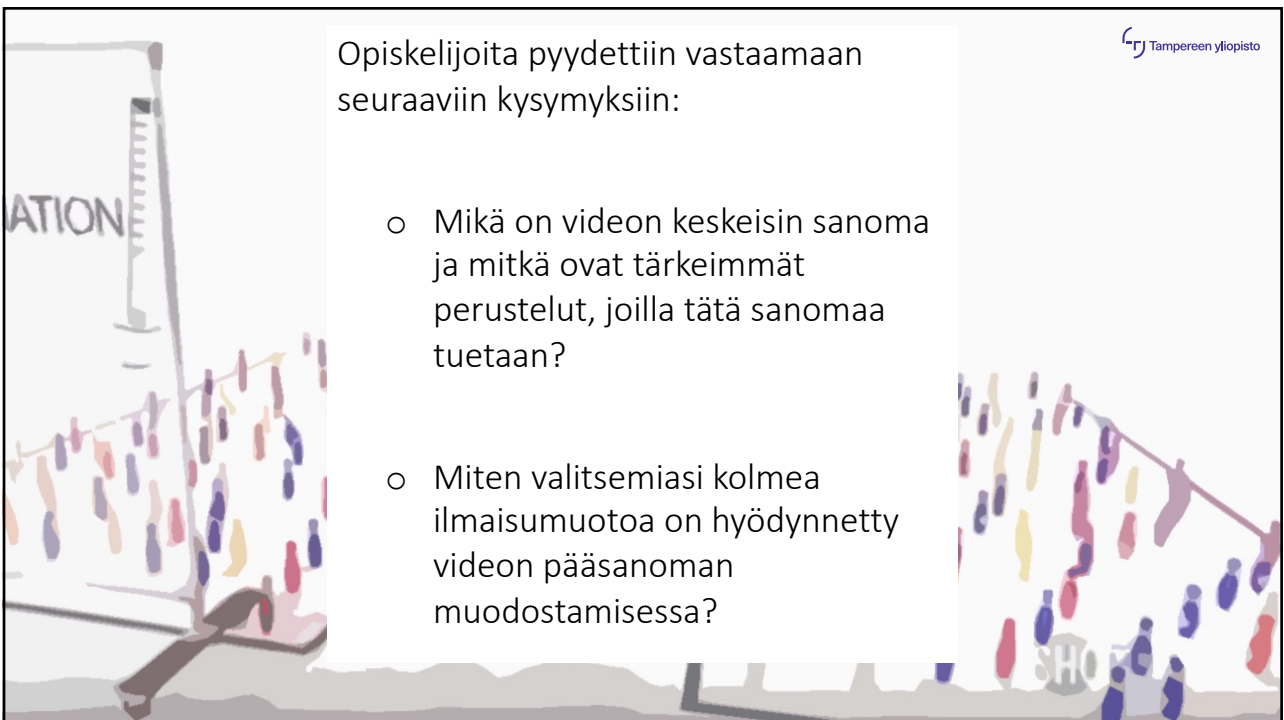
20

Opiskelijoiden
analysoima video

- Penn and Teller:n (koomikoita) YouTube video rokottamisesta.
- Pituus: 1 min 31 s
- Videon pääsanoma: Vanhempien tulisi rokottaa lapsensa.
- https://www.youtube.com/watch?v=_UiVBUVQe-M&t=2s

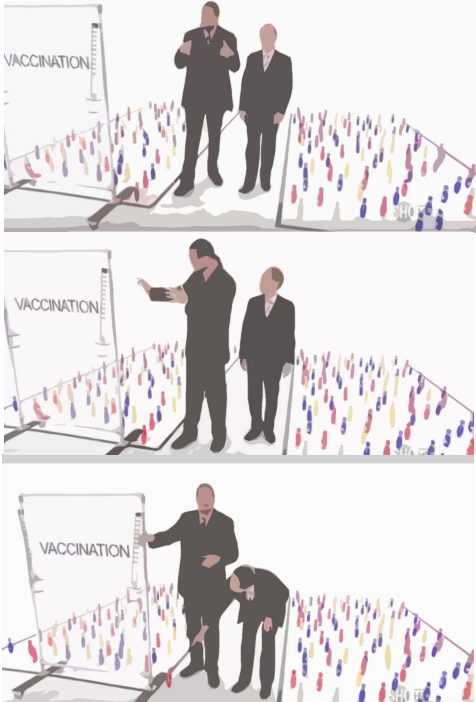
21

Opiskelijoita pyydettiin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- Mikä on videon keskeisin sanoma ja mitkä ovat tärkeimmät perustelut, joilla tätä sanomaa tuetaan?
- Miten valitsemiasi kolmea ilmaisumuotoa on hyödynnetty videon pääsanoman muodostamisessa?

22

... olet saattanut kuulla, että rokotteet aiheuttavat autismia yhdelle lapselle 110 lapsesta. Täyttä puppua! Sitä se ei tee!

Mutta kuvittele, että asia onkin näin. Vertaamme kahta lapsiryhmää. Tellerin ryhmän lapset eivät saa rokotteita. Minun ryhmäni saa. Tämä pleksiseinä kuvaa rokotteita.

Voi ei! Minun rokotusseinäni törmäsi yhteen lapseen ja hän siirtyi alueen ulkopuolelle. Se on yksi lapsi 110:stä, jolla on autismi.

23

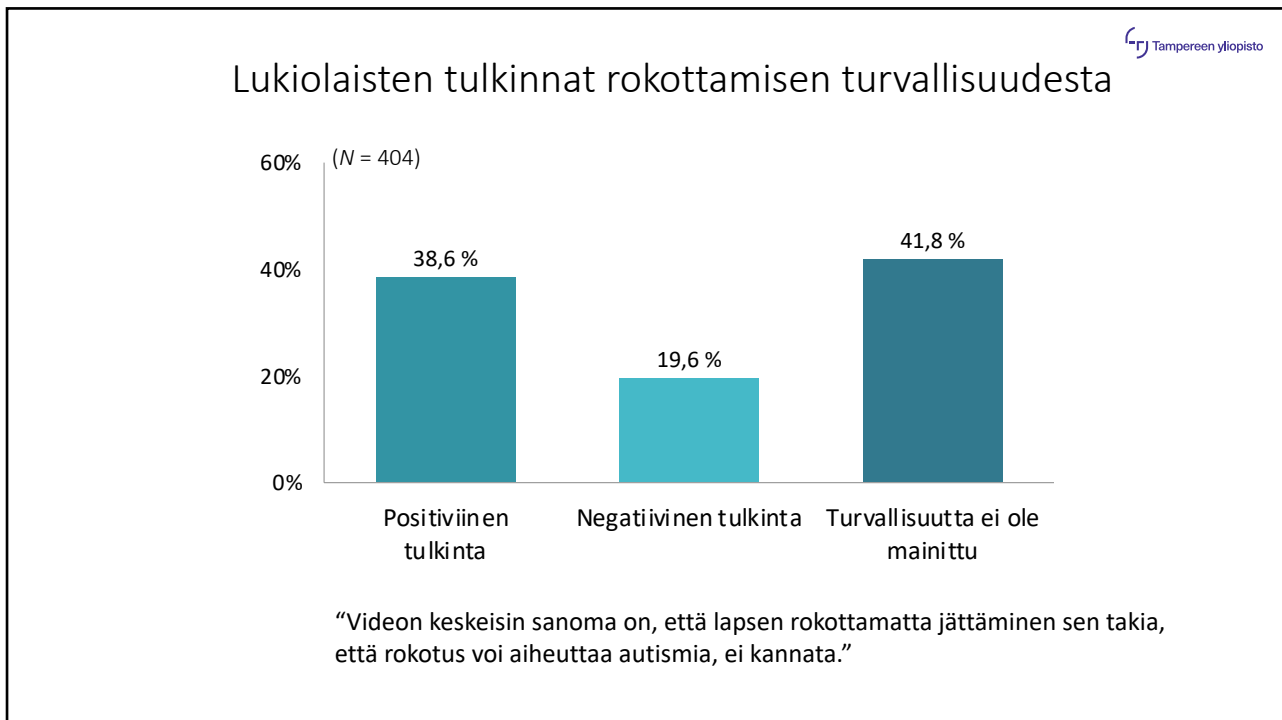

Vuonna 1952 juuri ennen kuin...

Kummalla puolella haluat lapsesi olevan?

Joten vaikka rokotteet aiheuttaisivat autismia, mitä ne eivät hitto vieköön tee. Rokotevastaisuus on silti täyttä puppua!

24

25

Tampereen yliopisto

Lukiolaiset multimodaalisen tekstin tulkitsijoina

- Perusteltujen tulkintojen tekeminen videon pääsanomasta oli osalle opiskelijoista vaikeaa.
- Opiskelijat erosivat melko paljon siinä, miten he tulkitsivat videon ilmaisumuotoja.
- Visuaaliset keinot kytkettiin muita ilmaisumuotoja useammin argumentointiin.
- Audiitiiviset elementit, kuten puhe, yhdistettiin vain harvoin argumentointiin.

26

4 Kielellinen rikkaus pedagogisena keinona

27

28

29

Koulutuksen tehtävänä on tukea lasten ja nuorten kriittisen lukemisen taitoja siten, että he voivat käyttää internetiä mahdollisimman monipuolisesti, turvallisesti ja hyödyllisesti.

30

